

КАНАДСЬКА ХАРТІЯ ПРАВ І СВОБОД

Виходячи з того, що державні принципи Канади передбачають зверхність Бога та повновладдя закону, діють наведені далі положення.

Гарантія прав і свобод

1. Канадська хартія прав і свобод гарантує визначені нею права і свободи, що підлягають тільки тим визначеним законом обмеженням, правомірність яких може бути доведена з повною очевидністю в умовах вільного демократичного суспільства.

Основні свободи

2. Кожна особа має такі основні свободи: а) свободу совісті та віросповідання; б) свободу думок, поглядів, переконань та їхнього вислову, включно зі свободою друку та інших засобів масової інформації; в) свободу зборів мирного характеру; г) свободу асоціацій.

Демократичні права

3. Кожен громадянин Канади має право обирати членів Палати громад та законодавчої асамблеї своєї провінції, а також бути кандидатом у депутати цих представницьких органів. 4. (1) Мандат повноважень Палати громад або законодавчої асамблеї дійсний не довше п'яти років від дати повернення постанови про проведення відповідних загальних виборів. (2) У випадку війни, загрози війни, інтервенції чи повстання Парламент може продовжити мандат повноважень Палати громад, а законодавча влада провінції — мандат повноважень законодавчої асамблеї даної провінції — поза межі п'яти років. Для продовження чинності мандату необхідно, щоб проти такої пропозиції голосувало не більше однієї третини депутатів Палати громад або відповідної законодавчої асамблеї. 5. Парламент і законодавчі асамблеї повинні збиратися на сесії принаймні раз на дванадцять місяців.

Право пересування

6. (1) Кожен громадянин Канади має право на в'їзд у країну, перебування в ній та на виїзд за її межі. (2) Кожен громадянин Канади та кожна особа, що має статус постійного мешканця, має право: а) переїжджати в будь-яку провінцію та влаштуватися там на проживання; б) працювати і заробляти на життя в будь-якій провінції. (3) Реалізація прав, зазначених у параграфі (2), повинна відповідати: а) законам та загальноприйнятим звичаям провінції, окрім тих, що призводять до дискримінації супроти певних категорій громадян за сьогочасною та попередньою провінцією їхнього проживання; б) законам, що встановлюють мінімальні терміни проживання в даній провінції, які дають доступ до суспільних послуг на громадські кошти. (4) Параграфи (2) і (3) не суперечать впровадженню провінційних законів, програм та проектів, спрямованих на підвищення життєвого рівня мешканців провінції, які знаходяться у скрутних соціальних чи матеріальних умовах, якщо ступінь трудової зайнятості в провінції нижчий за ступінь зайнятості в усій Канаді.

Юридичні права

7. Кожна особа має право на життя, свободу та особисту безпеку, а також на недоторканість цих прав — крім випадків, коли основні засади правосуддя вимагають їх порушення. 8. Кожна особа має право на забезпечення проти безпідставного обшуку чи конфіскації майна. 9. Кожна особа має право на гарантії від безпідставного арешту чи ув'язнення. 10. У випадку арешту чи попереднього ув'язнення кожна особа має право: а) негайно отримати пояснення причин такого акту; б) негайно звернутись до адвоката і дати йому свої інструкції, а також бути повідомленою про право звернення до адвоката; в) отримати підтвердження правомірності попереднього ув'язнення згідно з процедурою *habeas corpus* і вийти на волю у випадку незаконного попереднього ув'язнення. 11. Кожна особа, яку звинувачено в порушенні закону, має право: а) без зайвого зволання бути повідомленою, у чому полягає порушення; б) на розгляд справи судом через якомога коротший час; в) не свідчити — під тиском чи мимовільно — проти самої себе; г) вважатися невинною, аж поки, згідно із законом, не буде доведено протилежного через справедливий, відкритий та вільний у своїх рішеннях суд; г) не бути безпричинно позбавленою можливості вийти на поруки чи під заставу; д) на суд присяжних, якщо закон передбачає п'ятирічний чи довші терміни ув'язнення за вчинений злочин — за винятком тих випадків, що підлягають розглядові військових трибуналів; е) вважатися невинною, якщо в момент вчинення якогось акту чи допущення недогляду ці дії не вважалися злочинними згідно з канадськими і міжнародними законами та загальними правовими принципами, визнаними співдружністю націй; ж) будучи визнаною невинною, не йти під суд удруге за той самий вчинок або, відбувши покарання, не бути судимою і покараною повторно за той самий вчинок; з) бути засудженою на коротший із двох термінів, якщо на період часу між вчиненням правопорушення і судом змінено міру покарання за дане порушення. 12. Кожна особа має право на забезпечення від незвично жорстокого покарання чи ставлення. 13. Складаючи свідчення на судовому процесі, кожен свідок має право на те, щоб ці свідчення не стали приводом для процесу проти нього самого, за винятком тих випадків, коли свідчення завідомо неправдиві чи суперечні. 14. Сторони та свідки на судовому процесі мають право на послуги перекладача, якщо вони не розуміють мови або не володіють мовою, якою провадиться процес, або якщо вони мають порушення слуху.

Права на рівність

15. (1) Кожна особа має рівні права перед законом і однакові привілеї, гарантовані законом — без жодної дискримінації за расою, кольором шкіри, національним походженням, релігією, статтю, віком, з причин розумових чи фізичних вад. (2) Параграф (1) не виключає можливості впровадження законів, програм чи заходів, спрямованих на підвищення життєвого рівня окремих осіб або суспільних груп, що знаходяться у скрутному положенні, включно з тими випадками, коли це зумовлено расовою або релігійною приналежністю, національним чи етнічним походженням, кольором шкіри, статтю, віком, розумовими чи фізичними вадами.

Офіційні мови Канади

16. (1) Офіційними мовами Канади є англійська та французька. Вони мають однаковий статус, а також передбачають однакові права та привілеї щодо вживання в усіх парламентських та урядових установах Канади. (2) Англійська та французька мови є офіційними мовами провінції Нью-Брансвік. Вони мають рівноправний статус та однакові права і привілеї в усіх законодавчих та урядових установах Нью-Брансвіку. (3) Ніщо в цій Хартії не перешкоджає Парламентові чи законодавчій асамблеї зміцнювати й надалі рівноправний статус та розширювати практичний вжиток англійської і французької мов. 16.1 (1) Англійська і франкомовна спільноти у провінції Нью-Брансвік мають рівноправний статус і однакові права та привілеї, включно із правом на окремі освітні заклади та такі окремі культурні заклади, які необхідні для збереження і розвитку цих спільнот. (2) Стверджується роль парламенту і уряду провінції Нью-Брансвік зберігати і розвивати статус, права і привілеї, зазначені в параграфі

(1). 17. (1) Усі мають право послуговуватись англійською або французькою мовою в усіх дебатах та під час засідань Парламенту. (2) Усі мають право послуговуватись англійською або французькою мовою в усіх дебатах та під час засідань Законодавчої асамблеї Нью-Брансвіку. 18. (1) Законодавчі акти, записи та протоколи Парламенту повинні друкуватись і публікуватись англійською та французькою мовами, причому обидві версії є однаково чинними юридично. (2) Законодавчі акти, записи та протоколи Законодавчої асамблеї Нью-Брансвіку повинні друкуватись і публікуватись англійською та французькою мовами, причому обидві версії є однаково чинними юридично. 19. (1) Кожному вільно послуговуватися як англійською, так і французькою мовою в усіх галузях судочинства, а також і в усіх процедурах, пов'язаних із діяльністю судів, що встановлені Парламентом. (2) Як англійською, так і французькою мовою вільно послуговуватися в усіх галузях судочинства, а також і в усіх процедурах, пов'язаних із діяльністю судів провінції Нью-Брансвік. 20. (1) Звертаючись по інформацію чи послугу до головних парламентських та урядових установ, кожна особа в Канаді має право на обслуговування як англійською, так і французькою мовою. Це саме право чинне і при звертанні до будь-яких подібних установ, якщо: а) в цій установі спостерігається значний попит на послуги тією або іншою мовою; б) враховуючи характер діяльності установи вважається за доцільне використовувати обидві мови. (2) Звертаючись по інформацію чи послугу до головних законодавчих та урядових установ Нью-Брансвіку, кожна особа в цій провінції має право на обслуговування як англійською, так і французькою мовою. 21. Ніщо в статтях 16 до 20, що стосується обох офіційних мов, не може бути витлумачене як скасування чи обмеження інших прав, привілеїв, або повноважень, які визначені іншими статтями Конституції Канади. 22. Ніщо в статтях 16 до 20 не може бути витлумачене як скасування чи обмеження узаконених або традиційних прав чи привілеїв інших мов, здобутих до або після того, як ця Хартія набула чинності.

Права на освіту

23. (1) Громадяни Канади: а) які ви вивчили і все ще активно володіють англійською або французькою мовою у провінції, де вони становлять мовну меншість; б) які здобули в Канаді освіту однією з офіційних мов, але проживають у провінції, де вони становлять мовну меншість, мають право на те, щоб їхні діти отримали початкову та середню освіту мовою навчання батьків у провінції свого проживання. (2) Громадяни Канади, у яких хоча б одна дитина отримала або саме отримує початкову чи середню освіту однією з офіційних мов, мають право на освіту тією самою мовою решти дітей. (3) Право громадян Канади, що визначене в параграфах (1) та (2) і стосується навчання дітей мовою меншості в провінції, а) зобов'язує ті адміністративні райони провінції, де проживає кількість дітей, достатня для того, щоб на їхнє навчання мовою меншості були виділені кошти з громадських фондів, а також б) включає право цих дітей на освіту мовою меншості в публічних закладах — знову ж таки, якщо це виправдано кількістю таких дітей.

Юридичний захист прав і свобод

24. (1) Кожна особа, права якої, гарантовані цією Хартією, були порушені, або якій відмовили в цих правах, може звертатися до суду відповідної інстанції, щоб отримати відшкодування, яке суд вважає відповідним та справедливим у даних обставинах. (2) Якщо при розгляді справи, описаної в параграфі (1), виявиться, що докази вини отримано таким способом, що порушує якісь права та свободи, гарантовані Хартією, і суд вважає, що в даних обставинах визнання цих доказів знеславило б судочинство, суд відкидає ці докази.

Загальні положення

25. Права та свободи, що гарантовані цією Хартією, не можуть бути витлумачені на шкоду корінному населенню — для скасування чи обмеження договорів, прав і свобод, які стосуються корінного населення Канади — включно із: а) правами та свободами, визнаними Королівською прокламацією 7-го жовтня 1763 року; б) правами і свободами, що їх корінне населення досягнуло внаслідок земельних спорів та угод. 26. Права та свободи, гарантовані цією Хартією, не можуть бути витлумачені як заперечення інших прав і свобод, що існують у Канаді. 27. Інтерпретація цієї Хартії повинна узгоджуватися зі збереженням та розвитком багатокультурної спадщини канадців. 28. Усі права та свободи, що визначені цією Хартією, гарантовано однаково для осіб чоловічої та жіночої статей. 29. Ніщо в цій Хартії не заперечує і не обмежує інших конституційних прав і привілеїв, що стосуються віросповідних, відокремлених та інших приватних навчальних закладів. 30. Усі посилення в цій Хартії на провінцію, законодавчу асамблею чи провінційні законодавчі органи стосуються також Юкону, Північно-Західних територій та їхніх законодавчих органів. 31. Ніщо в цій Хартії не поширює законодавчу владу будь-яких органів чи властей.

Застосування Хартії

32. (1) Ця Хартія зобов'язує: а) Парламент і уряд Канади — стосовно всіх прав, що підлягають компетенції Парламенту, в тому числі й управління територією Юкону та Північно-Західними територіями; б) законодавчі асамблеї та уряди всіх провінцій — стосовно всіх прав, що підлягають компетенції провінційних законодавчих органів та урядів. (2) Стаття 15 набирає юридичної сили тільки через три роки після того, як стане чинною ця стаття — що не суперечить сказаному в параграфі (1). 33. (1) Парламент або провінційна законодавча асамблея можуть прийняти закон, де може бути чітко заявлено про те, що цей закон або одне з його положень є чинними, незалежно від якогось даного положення статті 2 чи статей 7 до 15 цієї Хартії. (2) Закон або окреме положення, стосовно яких робиться передбачена цією статтею заява, мають таку юридичну силу, яку вони би мали при відсутності зазначеного в заяві положення Хартії. (3) Заява про чинність законодавства, що її окреслено в параграфі (1), перестає бути чинною через п'ять років після затвердження — якщо окремо не визначено ранішої дати. (4) Парламент або законодавча асамблея можуть повторно прийняти заяву згідно з параграфом (1). (5) Параграф (3) стосується будь-якої заяви, прийнятої згідно з умовами параграфа (4).

Офіційна назва

34. Офіційна назва цієї частини Конституції — *Канадська хартія прав і свобод*.

«Ми повинні тепер визначити основні засади, основні цінності та кредо, що об'єднують нас як канадців, адже поза відданістю кожного з нас своїм рідним місцям існує спосіб життя і система цінностей, що спонукають нас гордитися країною, яка дала нам таку свободу і стільки радості».

П. Е. Трюдо, 1981

Цей текст опубліковано для кращої орієнтації тих канадців, перша мова яких — ані англійська, ані французька. Це неофіційний переклад Канадської хартії прав і свобод. Для інтерпретації та практичного застосування Хартії слід послуговуватися оригінальним текстом.